

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 2.

Lördagen den 10 Januari

1874.

Sparbankerna i riket.

Det nyss före slutet af förlidet år utkomna andra häftet af *Statistisk Tidskrift* för 1873 upptages helt och hållet af en redogörelse för sparbankerna i Sverige år 1871. Inrättningen hade just med detta år fyllt sitt första halfva århundrade; Stockholms stads sparbank stiftades nemligen 1821 och hade då blott en enda föregångare, nemligen banken i Göteborg, som hade tillkommit året förut. Vid 1871 års slut hade landet 259 sparbanker med 415,667 delegare och ett samladt kapital af rdr 76,375,245 rdr, sparbankernas egna fonder deri inberäknade.

Redan i och för sig sjelfva innehålla dessa få siffror något märkvärdigt, men de förtjena i ännu högre grad uppmärksamhet, om de sammanställas med några andra. För en lättare jemförelse må vi genast afskilja det kapital som utgöres af sparbankernas egna fonder; detta utgjorde vid 1871 års slut rdr 4,681,229, och när dessa siffror frändrages från den nyss uppgifna summan, återstår såsom delegarnes behållning vid samma års slut rdr 71,694,016. Man behöfver icke gå längre än 7 år till baka, för att finna summan af de insatta medlen mindre än hälften så stor som för närvarande: vid 1864 års slut utgjorde delegarnes behållning endast något öfver 33,37 mill.; tillväxten har från den tiden fortgått med 35,98, 37,75, 40, 42,7, 47,12, 57,37 till det förut uppgifna beloppet. Från 1869 till 1870 var tillväxten öfver 10 mill., ett ansenligt språng, motsva-

rande mer än dubla tillväxten från 1868 till 1869 och ungefär 7 gånger förökningen vid decenniets början. Vid 1861 års slut var hela antalet sparbanker i riket 156 med 198,559 delegare, hvilkas samlade behållning uppgick till rdr 29,772,670. Vid samma tid utgjorde behållningen af sparbankernas egna fonder 2,309,290, eller omkring hälften af det närvarande beloppet.

Tillväxten sedan 1871 har följaktligen utgjort något öfver 44 millioner och delar sig i två någorlunda jemna delar, nemligen till fonden tillagda räntor, nära 21 mill., och insättningarnes öfverskott öfver de uttagna medlen, något öfver 23,26 mill. Denna proportion mellan räntebehållningar och öfverskott är emellertid af en rent tillfällig beskaffenhet; ända till 1868 var tillväxten ojemförligt större genom räntorna än genom insättningsöfverskotten, och det har till och med förekommit år då de uttagna medlen betydligt öfverstigit de insatta. Ett sådant var 1857, då insatserna uppgingo till något mindre än 5 millioner men uttagen till rdr 330,000 deröfver, samt 1858, då den nyss föregångna finanskrisen verkade ett ännu ofördelaktigare förhållande, så att mot 6,78 mill. uttagna medel svarade endast 4 mill. insättningar. Efter den tiden började ett lyckligare förhållande, så att insatserna med ett eller flere hundratusental öfverstego uttagen, 1861 med något öfver 1 million, men 1862 endast med rdr 56,600. Följande året 1863

utföll dock åter med en öfveruttagnings af nära rdr 280,000, hvilken 1864 ökade sig till betydligt öfver en half million. Sedan den tiden hafva insatserna åter fortfarande öfverstigat uttagen, för 1865 med nära 1 mill., för 1866 med endast rdr 3,631, för 1867 med rdr 427,000 och 1868 med rdr 576,000; från 1861 till 1868 hade räntorna stigit från 1,32 till 1,99 millioner. Det följande året 1869 visar en likställighet mellan båda tillväxtfaktorerna, nemligen räntor 2,15 mot öferskott af insatser 2,21 millioner. Men derifrån är förhållandet ett helt annat, nemligen för 1870 resp. 2,5 och 7,4 mill. samt för 1871 resp. 3,129 och 11,239 mill. I följd af den långsamhet hvarmed redogörelserna aflennas till Statistiska centralbyrån kunna vi först om två år vänta resultatet af sparbankernas verksamhet under 1873. Men det skulle mycket förvåna oss, om ej, hufvudsakligen genom insatsernas öferskott öfver uttagen, sparbanksdelegarnes samlade behållning nu uppgår till fulla 100 millioner.

Hela denna statistik är jemförelsevis ny; 1858 års finanskomité försökte att uppställa några data för de föregående åren, men de voro alla mycket ofullständiga och hafva i några mycket väsentliga afseenden blifvit korrigerade af Statistiska centralbyrån. Siffrorna angå egentligen endast antalet sparbanker och deras delegare, men för beloppen af de insatta medlen finnes ingen möjlighet att göra sig någon föreställning. Ända till 1830 funnos i hela riket endast 25 sparbanker; under det näst påföljande decenniet till 1840 ökades antalet till 60, under decenniet 1841—50 till 86, och under det derpå följande 1851—60 till 151. Summan af delegare för hela riket, hvilken dock i följd af utblifna uppgifter för ett eller flere län påtagligen är för låg, uppgifves för 1834 till icke fullt 23,000 personer; 1840 skulle den hafva uppgått till inemot 48,500, 1845 till något öfver 64,000, 1850 till öfver 100,000, 1855 till öfver 154,000, och 1859 till något mer än 180,000. Tillväxten har således till den tiden fortgått med omkring 10,000 om året, men från 1868 börjar denna proportion förändra sig till en fördelaktigare, så att redan följande året varseblifves en förökning af 20,000 mot det närmast föregående; 1869 var samtliga sparbanksdelegarnes antal 309,526, 1870 354,357 och 1871, såsom vi ofvannföre sett, 415,667; tiondedelen af hela lan-

dets befolkning var således då delegare i sparbanker.

Med antagande af 100 mill. rdr såsom beloppet af samtliga sparbankernas närvarande behållningssumma, kommer ett medeltal af 25 rdr på hvarje innevärdare i riket. År 1860 var denna medelbehållning icke mycket mer än 7 rdr, medan den samtidigt för Norge utgjorde icke mindre än 27 rdr och för Danmark till och med omkring 40 rdr. Samma medelbelopp föllo också på England och Schweiz; om de senaste årens framsteg i de nyssnämnda ländernas sparbanksväsende hafva vi icke haft tillfälle att inhemta noggranna uppgifter: vi veta endast att de äro högst betydliga. Om vi jemföra de af Statistiska byrån lemnade redogörelserna för 1870 och 1871, så finna vi att två sparbanker blifvit indragna, men att deremot tillkommit 26, dels nya, dels sådana som nu för första gången blifvit anmälda. De flesta af dessa hafva tillkommit i Gotlands län, nemligen icke mindre än 6; de öfriga tillhöra, endast med undantag af två nya banker i Gefleborgs samt i Kopparbergs län, samtigen de sydligare delarne af landet. De hållas i allmänhet öppna för insättningar en till två gånger i månaden, men ganska många af dem en till två gånger i veckan — alla dessa nya anstalter tillhöra nemligen socknar på landet. Så vidt vi af de meddelade utdragen ur reglementet kunnat inhemta, godtgöra de alla 5 proc. i ränta på insatta medel, men utlåningsräntan är något olika, vanligast 6 men någon gång endast 5½ procent. Lika så äro bestämmelserna i afseende på de fordrade säkerheterna något olika: för större summor fordras inteckning i fastighet, eljest proprie borgen, bankaktier och andra värdepapper. På flere ställen har den förnuftiga åtgärden blifvit vidtagen att länen omsättas med minst $\frac{1}{10}$ hvarje år; för en sockenbank i Malmöhuslän uppgifves att den äfven mottager medel till insättning i länets lifränte- och kapitalanstalt, på hvilken väg under året icke mindre än 1,233 rdr blifvit insatta för 21 personer. Vi önska på det högsta att detta exempel måtte vinna efterföljd, ty derigenom skulle lifrätteanstalterna blifva anlitade af ett stort antal personer, hvilka eljest aldrig kommit till att tänka på att begagna dem.

Bland sparbankerna upptagas äfven de så kallade folkbankerna. Den första penninganstalt af detta slag var den som 1867 öppnades i Örebro. Folkbankerna hafva till ända-

mål att uppsamla mindre besparingar och göra dessa fruktbarande — de verka i detta afseende på samma sätt som vanliga sparbanker — men äfven att bereda förlags- eller rörelsekapital åt idkare af yrken, i första rummet åt sina egna delegare, och de operera sålunda äfven såsom vanliga bankanstalter. Meningen synes vara den att låta insättarne småningom öfvergå till delegare. I Örebro folkbank mottagas insättningar för grundfonden på motbok med 1 rdr eller mer i månaden, till dess att insättaren uppnått ett belopp af 200 rdr, hvilket är det högsta någon delegare får räkna såsom grundfondsandel, men ingen ting hindrar honom emellertid att utförva denna summa fortfarande insätta medel på sin sparkassebok. Inlåningsräntan är bestämd till 5½ procent, men för grundfondsmedel som inestätt ett fullt år erhålles ingen vidare ränta, utan andel i bankvinsten för året. Insättaren har sålunda blifvit bogsman, och med utsigten till ökad vinst också åtagit sig skyldigheten att underkasta sig möjligen inträffande förluster, hvarjemte han äfven förlorat den förmönsrätt i fråga om betalning hvilken tillkommer insättare i sparkassan, liksom fordringsegare på depositionsräkning i de vanliga bankerna. Folkbanker finnas af två slag, solidariska, hvilkas delegare en för alla och alla för en ansvara för bankens förbindelser, samt aktiebanker enligt 1848 års förordning om aktiebolag. Af det förra slaget finnas i riket, så vidt känt är, fem, nemligen Örebro, Sundsvalls, Gefle, Halsbergs (i Örebro län) och Högby (i Kalmar län), af det senare slaget tre, nemligen i Stockholm, Göteborg och Norrköping. Grundfondsdelar och aktier äro små, från några hundra ända ned till 10 rdr. Endast de solidariska folkbankerna ega att mottaga pennningar på upp- och afskrifningsräkning; för öfrigt bedrifves vanlig bankrörelse med kreditiv och utlåning mot vexlar eller reverser. Delegarne hafva lånerätt till viss andel af sin behållning, hvilken i detta fall gäller såsom säkerhet, med företräde för låntagare af mindre summor framför dem som begära större. Liksom vid de flesta sparbankerna är fallet, skötes förvaltningen vanligen utan arvode; vid inträdet erlägges en lindrig afgift till reservfonden. Vi hafva af flere skäl ansett dessa folkbanker förtjena uppmärksamhet. De äro ett försök att på bankrörelsen tillämpa demokratiens grundsatser, verka med många små förenade medel och utsträcka vinsten till ett

så stort antal som möjligt. Det är derföre icke otroligt att de stiftelser som hädanefter komma till stånd för uppsamlande och fruktbargörande af de små kapitalen kunna komma att i väsentlig mon antaga denna form; de böra på denna grund icke lemnas ur sigte, om det skulle någon gång lyckas statsmakterna att blifva ense om en särskild lagstiftning för sparbanksväsendet. Ett försök dertill gjordes vid 1871 års riksdag, då regeringen inför kamrarne framlade ett förslag, delvis grundadt på en för ändamålet tillsatt komités arbeten, men utan att lyckas vinna någöndera kammarens bifall. Det är icke sannolikt att kungl. majt i den närmaste framtiden, och utan någon särdeles tvingande föranledning, skall förnya ett försök som följdes af så föga framgång, och bäst vore utan tvifvel, om alla sådana händelser uteblefve som kunde påkalla det. Men med en så betydlig utveckling som sparbanksrörelsen under de fem sista åren erhållit, är en sådan lycka mera att önska än att hoppas; den samlade behållningen uppgår ju, såsom vi redan sett, till ett belopp motsvarande, om ej öfverstigande, rikets hela utländska stats-skuld, och den årliga tillväxten är redan nu betydligt större än den sammanlagda årliga statsinkomsten af grundräntor och indelningsverk samt torde snart nog uppgå till det dubla. Under sådana förhållanden är det nästan ett underverk att inga olyckor inträffat; så vidt det är oss bekant, hafva hittills blott två sparbanker gått öfver ända, men de tillhörde båda enskilda yrkesbolag, och åtminstone den ena hade bolagets frikostighet väsentligen att tacka för sin tillvaro, så att enskilda insättares små sparpenningar endast i mindre mon förskingrades då fonderna tillgrepos, i ena fallet af en rymmande principal, i det andra af en bankruttrad kassaförvaltare. Det upplystes emellertid under den öfverläggning som egde rum i kamrarne öfver 1871 års kungliga förslag, att flere af de verkliga sparbankerna varit utsatta både för stora faror och för betydande förluster. En talare i Andra kammaren uppgaf att en enda sparbank skulle hafva förlorat 134,000 rdr, samt att styrelseledamöterna i en annan hade på hvarandras inbördes borgen upplånat alla bankens medel och endast på detta sätt förmått rädda sig sjelfva och banken från fullständig ruin. Huru sådana faror och förluster skulle kunna genom någon lagstiftning fullkomligt undvikas, är oss icke möjligt att

inse. Vål har man sett ifrågasatt att all utlåning af de insatta medlen skulle ske under statens garanti genom ett särskildt centralt embetsverk, och äfven har det varit föreslaget att göra alla hufvudmännen eller styrelsemedlemmarne solidariskt ansvarige för de förvaltade medlen, men vi se ingen möjlighet att bringa någotdera förslaget i verkställighet, äfven om sådant eljest vore önskvärdt. Att öfverlemnna förvaltningen åt någon statsmyndighet strider allt för mycket mot folkets vana vid självverksamhet, och det skulle innebära en oförtjent orättvisa mot en inrättning som hittills så välsignelserikt utvecklats genom helt och hållet enskilda bemödanden. Att göra personer, hvilka endast af intresse för en god sak, och utan ett öres ersättning för en ganska kännbar tidsuppföring, åtagit sig det tunga och ledsamma förvaltningsbesväret med en sparbank, solidariskt ansvariga för anstaltens skulder skulle icke medföra någon annan följd, än att afhålla dem som hade något att förlora från en så otacksam befattning. Af de tio paragrafer i hvilka regeringens ofvannämnda förslag var affattadt var det två som egentligen afsågo att bereda säkerhet för de insatta medlen, nämligen den 3:de, som stadgade att all vinst af rörelsen skulle ingå i en reservfond till bestridande af nödiga omkostnader och betäckande af möjliga förluster, samt att endast då denna reservfond öfverstege 10 proc. af samtliga insatta medlen, öfverskottet skulle få användas för något allmännyttigt eller välgörande ändamål, och den 4:de, hvari, med tillämpning af förordningen för enskilda banker, stadgades att om en sparbanks tillgångar genom olyckor eller förluster så nedgått, att de efter afdrag af öfriga skulder endast motsvarade 90 proc. af de insatta medlen med derå upplupna räntor, skulle dess verksamhet genast afbrytas och sparbanken ställas under utredning. I fall dessa båda föreskrifter underlåtes, skulle hufvudmän och styrelseledamöter vara solidariskt ansvarige för alla bankens skulder. I öfrigt innehöll förslaget endast att afskrift af reglementet och uppgift på de personer hvilka handhade bankens förvaltning skulle inlemnas till konungens befallningshafvande, som också hade rätt att taga kännedom om bankens räkenskaper och allt hvad som angick dess förvaltning. När sparbank upplöstes skulle, om någon behållning uppstode, den samma användas till befrämjande af ny sparbanks uppkomst. Med sparbank skulle icke

förstås sådan penninginrättning i hvilken rätt till vinstutdelning vore stiftarne eller deras rättssinnehafvare förbehållen, utan borde i fråga om sådan inrättning och delegarnes ansvarighet för de insatta medlen i tillämpliga fall gälla hvad om bankinrättning i allmänhet i lag stadgas. Lagutskottet hade i det hela tillstyrkt det kungliga förslaget, endast med någon större frihet i afseende på användningen af grundfonden.

De anförda bestämmelserna kunna synas temligen oskyldiga, och vi erkänna villigt att k. maj:t ur komiténs förslag borttagit de största hindren mot sparbankernas fria verksamhet, men hvad som lemnades att kvarstå var i all sin välmethet föga egnadt att erbjuda något verksamt skydd mot en dålig eller oredlig förvaltning. De föreslagna inskränkningarna i grundfondens användning voro både öfverflödiga och otillräckliga, och föreskriften att sparbank skulle upplösas och ställas under utredning, när 10 proc. af hela dess kapital gått förloradt, lär icke hafva förmått att rädda någon betydligare del af de insatta medlen undan den försäkringring som hade blifvit en nödvändig följd af bankens konkurs. De kontroller landshöfdingembeten, landsting och stadsfullmäktige kunna utöfva öfver dessa inrättnings förvaltning skulle utan tvifvel i de flesta fall hafva inskränkt sig till bokföringsåtgärder. Det hade då nästan varit bättre att taga steget fullt ut och, såsom i några andra länder är händelsen, göra sjelfva kommunerna ansvariga för de medel som äro insatta uti de inom deras område befintliga sparbankerna, ehuru förtryckande en sådan lagstiftning lätt kan blifva i sina följder. I lagstiftningen för sparbanker ingår två beståndsdelar, en allmänt juridisk, rörande hvarje banks rättsliga forum o. s. v., och en administrativ, innehållande bestämmelser om kontroller, bokföring, användning af reservfonden samt föreskrifter för utlåningssättet, i fall sådana skola anses erforderliga. De bristfälligheter som onekligen förefinnas i det förra afseendet böra afhjelpas, och det kan ske utan synnerliga svårigheter. Hvad åter den reglementativa anordningen angår, är mycken varsamhet af nöden, för att icke utesluta något af det verkliga goda som den nu varande sparbanksinrättningen innesluter. Vi hafva ingen ting emot behöriga kontroller, myndigheternas deltagande i revisioner, och framför allt en fullständig offentlighet i allt hvad

som rör förvaltningarna, men vi kunna icke inse fördelen deraf att alla reglementen skapas efter samma fason. Någon begränsning af utlåningen på blotta namnsäkerheter, hvilken åtminstone för fem år sedan omfattade tre åttendedelar af hela det insatta kapitalet, vore ganska önskvärd, men svårigheten är att bestämma de rätta gränserna, och medgifvas måste, att sedan hypoteksföreningarna och de enskilda bankernas grundfonder erhållit de bästa in-teckningarna, kan säkerheten af dem som vanligen erbjudas åt andra långgifvare stundom vara ganska tvifvelaktig. Mycket har redan blifvit vunnet genom ökad erfarenhet hos styrelser och principaler, och det är en bestämd tendens hos styrelserna att ersätta de gamla reverserna med verkliga affärspapper. Rättigheten att föfoga öfver grundfondens afkastning skulle vi icke vilja se inskränkt; der kommunerna sjelfva, såsom flerstädes är förhållandet, iklädt sig ansvaret för de insatta medlen, är en sådan inskränkning obehörig och onödig, men äfven derförutan torde den i de flesta fall endast blifva ett hinder för det goda som på detta sätt i allmänhet uträttas. Man har invändt att åtskilliga sparbanker blifvit inrättade endast för reservfondens skull, och att denna begagnats för att fylla sådana kommunala behof hvilka eljest måste bestridas genom uttaxering. Om så är, hvilket vi dock icke sett bevisadt, så bör missbruket lätt kunna afhjelpas. Men säkert är att en mängd nyttiga saker kommit till stånd endast genom sparbankernas reservfonder, befördrande af jernvägsanläggningar och andra allmännyttiga inrättningar, grundande af stipendier för studerande o. s. v. Friheten att på sådant sätt använda den egna fondens vinstmedel innebär den bästa uppmuntran till en försigtig förvaltning, hvarigenom dessa medel mindre riskeras, och till att genast från början uppbringa dem till ett lämpligt belopp. Flere af de större sparbankerna hafva ganska anseuiga egna fonder, af hvilka deras förvaltningskostnader och andra afbränningar ersättas. Stockholms stad hade vid 1871 års utgång, mot en delegarnes behållning af något mer än 9 mill., en egen fond af rdr 561,000 sedan förvaltningskostnader m. m. till ett belopp af rdr 88,551 hade blifvit bestridda af fondens inkomster, rdr 112,333. Göteborgs stads sparbank hade mot något öfver 3 mill. delegareinsatser en egen fond af rdr 231,860, med inkomster af

rdr 73,000 och utgifter af rdr 62,872; Venersborgs hade i egna fonder rdr 94,171 mot rdr 710,337, Borås respektive rdr 43,650 mot rdr 334,000, Ulricehamns resp. rdr 29,987 mot rdr 241,404, Kristianstads rdr 137,119 mot rdr 1,332,602, Kalmar stads resp. rdr 48,868 mot rdr 297,496, Norrköpings rdr 111,390 mot rdr 841,399, Linköpings läns 118,569 mot 1,066,822 o. s. v. För de större städerna, vid hvilkas sparbanker en stor mängd aflönade biträden måste anställas, är det klart att omkostnaderna blifva betydliga, men Statistiska byrån har ännu icke lyckats från alla banker erhålla fullständiga och tillförlitliga uppgifter i detta afseende. För några banker finna vi förvaltningskostnader uppgående till betydligt mer än inkomsterna, t. ex. för Westerviks, inkomster rdr 13,336, utgifter rdr 23,424, Helsingborgs resp. rdr 8,510 och rdr 19,486, således utgifterna med mer än rdr 11,000 öfverstigande inkomsterna; äfven Trelleborgs stads lilla sparbank, med en behållning af den egna fonden utgörande rdr 11,874 mot insättarnes rdr 424,978, redovisar i förvaltningskostnader den orimligt höga summan af rdr 19,722, men ännu orimligare inkomster, rdr 23,252, nära rdr 5,100 mer än hela beloppet af de räntor som godtgjordes insättarna. Några af de höga förvaltningskostnaderna bero påtagligen af förluster på inköpta panter eller annorledes; andra deremot synas hafva uppstått i följd af oegentlig bokföring, såsom då delegarnes räntor blifvit deribland upptagna o. s. v. Allt för många sockenbanker, äfven med betydliga insättningsbelopp, visa egna fonder, af 4, 5 till 9 rdr, hvilket naturligtvis är en orimlighet. Ett sorgfälligt studium af den tabell som innehåller redogörelsen för omsättningarna i hvar och en af rikets sparbanker år 1871, liksom af åtskilligt annat i det föreliggande tidskriftshäftet, är synnerligen att anbefalla åt hufvudmän och medlemmar i styrelserna för samtliga privatbanker i landet.

Bland de många anmärkningsvärda detaljer som här förekomma har vårt utrymme endast medgifvit oss att fästa uppmärksamhet på några af de viktigaste. Ju mer sparbankerna närma sig sin bestämmelse, att uppsamla de små kapitalen och bevara dem till dess att de erhållit en tillräcklig tillväxt för att kunna användas i yrkenas, industriens eller spekulationens tjenst, dess betydligare blifva vid sidan af de växande insatserna äfven de

årliga uttagen. År 1861 insattes i de då varande 156 sparbankerna 6,78 mill., samt uttogos 5,63 mill.; år 1871 insattes i 259 sparbanker 25,81 samt uttogos 14,57 millioner. Det innebär följaktligen, efter vårt sätt att se saken, ingen ting oroande, om uttagen under goda år skulle visa sig jemförelsevis betydliga; sådant bevisar då endast att dessa samlade kapital under den förökade ekonomiska lifligheten i landet funnit en fördelaktigare användning.

Det har af föregående framställning visat sig att antalet af samtliga sparbankernas delegare blifvit under 10 år jemt fördubladt, så att det vid slutet af 1871 motsvarade ungefär en tiondedel af landets hela befolkning. Det är klart att bland ett så betydligt antal en stor och ökad omsättning måste ega rum, så att då siffran för årligen tillkomna nya delegare under decenniet stigit från 26,673 till 85,093, så har också siffran på de årligen afgångne under samma tid stigit från 15,445 till 25,717; de under det sista redovisningsåret tillkomna nya delegarne öfverstege det näst föregående årets med 19,073, men de afgångna delegarnes antal öfverskred det näst föregående årets med endast 2,916. Det kunde vara intressant nog att uppvisa de förändringar som i detta afseende egt rum inom de särskilda länen, då t. ex. Kopparbergs län visar sig hafva relativt de flesta tillkomna och Blekinge län de flesta afgångna delegarne, men sådant skulle föra oss allt för långt. I afseende på proportionen mellan delegarnes antal och deras behållningar till folkmängden anteckna vi endast att Malmöhus län står främst, och till och med framför sjelfva Stockholms stad, i det att de vid årets slut kvarstående delegarne uppgingo till 71,942 med en samlad behållning af rdr 15,021,476. Mediet för hela riket både hvad delegare och behållning angår faller på Södermanlands län; öfver medeltalet i afseende på behållningen stå utom Stockholms stad och Malmöhus län Göteborgs och Bohus, Blekinge, Kristianstads, Upsala, Stockholms och Gefleborgs län, alla de öfriga under mediet, och lägst Vesterbottens län, som endast har en tiondedel af medelbehållningen för hela riket. Befolkningens gleshet är här ett naturligt hinder för sparbankernas verksamhet; man kan icke vänta att personer skola göra många miles resor till städer, kyrkbyar eller prestgårdar för att göra några obetydliga besparingar räntebä-

rande. För Norrbottens län står delegarnes behållning dubbelt så högt som för Vesterbottens, och detta förhållande säges böra i betydlig mån tillskrifvas det outröttliga nitet hos den man som nyligen fått sig anförtrodd styrelsen i dessa nordliga nejder.

Medelvärdet af hvarje sparbanksbok har under årtiondet stigit från rdr 149,94 till rdr 172,48, nemligen för hela riket räknadt. Högsta utgående medelsiffran visar sig för Malmöhus län med rdr 208,80, dernäst komma Vermlands, Upsala och Stockholms län, Stockholms stad, Kristianstads och Blekinge län; lägst står Gotlands län med endast rdr 89,67, närmast Vesterbottens med rdr 98,99, Jönköpings med 101,61, Skaraborgs med 104,86, o. s. v. Højningen i dessa siffror står, så vida sparbankerna eljest uppfylla sin bestämmelse, i närmaste öfverensstämmelse med förökningen i hela landets rörelsekapital, ty gränser äro fastställda, utöfver hvilka sparbankerna icke kunna mottaga och förränta insättningar, då de ju i första rummet måste betjena de minsta kapitalen. En af tabellerna i häftet meddelar en rätt intressant fördelning af sparbanksdelegarne efter storleken af deras innestående behållning. Mer än en sjettedel af insättarne i hela riket, eller 68,105, hade behållningar under rdr 10, och ändå gäller uppgiften endast 218 sparbanker. Dessa 68,105 personer hade sammanlagt blott en behållning af rdr 267,122, utgörande i medeltal icke fullt 4 rdr. Närmast kommer kategorien för behållningar mellan 10 och 50 rdr; delegarnes antal är i det närmaste det samma, med en medelbehållning af 25 rdr på person. Dernäst komma 31,818 delegare med behållning mellan 50 och 100 rdr, så 67,906, åter ungefär sjettedelen af samtliga insättarne, med behållning af mellan 1 och 500 rdr, vidare 13,857, med fordringar mellan 500 och 1000 rdr, samt slutligen 7,695, hvilka äro egare af öfver 1000 rdr och till sammans ega en samlad behållning af något öfver 13 millioner. Af hela massan sparbanksdelegare hade således flertalet mindre än 50 rdr i behållning, deras fordringar hunno i medeltal icke upp till 15 rdr, och deras samfälda behållning utgjorde icke fullt tjugondelen af det hela. Det är på detta område som siffrorna äro mest vördnadsbjudande: dessa äro de nya delegarne, hvilka förut aldrig tänkt på att göra besparingar, och här äro de djupa rötterna till den nya kapitalbildningen. Vigtigt

skulle vara att känna dessa små insättares fördelning i olika åldrar och samhällsklasser, men vi ega inga sådana uppgifter. Särskildt för Stockholms stads sparbank hafva vi under ögonen några siffror från 25 år till baka. Omkring tredjedelen af samtliga delegarne var då barn under 16 års ålder; ungefär sjuandedelen utgjordes af ogifta qvinliga domestiker, under det att de ogifta manliga icke uppgingo till tjugonedelen. Handverksesällor och lärlingar upptogo en knapp tiondedel af det hela. Vi tro att dessa proportioner ännu i dag äro temligen oförändrade, men hvad särskildt Stockholms stad angår, måste väl ihogkommas mängden af öfriga

kreditinrättningar, hvilka jemte sparbankerna förränta äfven smärre besparingar. Sammanläggas för de fem sista åren samtliga delegares behållningar på depositions- samt upp- och afskrifningsräkning i rikets samtliga kreditinrättningar, så erhållas för 1867 en totalsumma af 95,48 mill., hvilken sedermera successift växte till 100,89 mill., 121,11 mill., 144,23 mill., och slutligen under 1871 uppnådde den betydliga siffran rdr 177,041,614. Till denna höjd har vårt besparingsväsende utvecklat sig under de allra sista åren, och om inga offentliga olyckor komma emellan, skall denna höga siffra efter ganska få års förlopp befinnas än vidare fördublad.

Litteratur.

Emanuel Svedenborg, Den Nordiske Andeskådaren, Historiskt skildrad af *J. J. v. Oosterzee*, Th. d. och prof. i Utrecht, m. m. Öfversättning från Holländskan af *C. L. H. Forslind*. Lund 1873 C. W. K. Gleerups Förlag. Pris 75 öre.

Ett kristligt Sändebud. 4 årgångar i sexton häften. Upsala och Kristianstad 1869—1873. Pris 75 ö. å 1 Rdr häftet.

Det nyvaknade intresset för Svedenborg, och den ständigt växande litteratur som knyter sig omkring hans läror, äro en af tidens allra märkvärdigaste företeelser. Vi ämna icke försöka det omöjliga, att på ett fullständigt och afgörande sätt förklara denna popularitet, men redan en flyktig blick på de mångfaldiga former under hvilka den framträder saknar icke sitt stora intresse. Vi hoppas därför att våra läsare icke skola illa upptaga, om vi för en stund sysselsätta oss med de skrifter hvilkas titlar vi nyss anfört.

Dr Oosterzee är en holländsk teolog af stort anseende; han har besökt Sverige, och hans vetenskapliga förtjenster synas icke obekanta för vår regering, efter som bland de utmärkelser som på titelbladet åtfölja hans namn äfven prunkar en svensk orden. Hans afhandling har formen af ett föredrag; i ett kort förord upplyser han, att en tillfällig omständighet förmått honom med större allvar än förut att rikta sin uppmärksamhet på den svenska andeskådares skrifter. Med den historiskt-psykologiska utredning han förebragt har han en särskild praktisk afsigt, hvilken han uttrycker sålunda, att otron länge i hans land åstadkommit fruktansvärda härjningar, men att man ännu icke befinner sig vid sluttet af den väg »på hvilken vantron, oskäligh-

upphäfvande sin hjessa, går förut»; och han menar att en studie öfver Svedenborg, äfven utan vidsträcktare tillämpning, är företrädesvis ägnad att väpna de tänkande mot båda dessa förvillelser. Vi anteckna endast denna förklaring, hvilken vi för öfrigt lemna i dess värde.

Året 1872 är för den holländska patrioten ett äminnelseår genom de öfverväldigande stora minnena från hans lands frihetsstrid för tre sekler till baka. Vi förbigå 72-talets märkvärdighet i åtskilliga andra sekler samt fästa oss nu endast dervid att det var Svedenborgs dödsår, och från denna omständighet är det äfven som talaren utgår. Svedenborgs långa vistelse i Holland är honom en ursäkt för valet af ämne, äfven om den personlighet han vill behandla skulle af tidens »förståndige» förbigås med en axelryckning. Men den verkliga förståndige rycker icke på axlarna åt en man hvars anhängare nu mera räknas i milliontal, och på hvars utsagor en helt ny konst eller vetenskap — hvilketdera skola vi kalla den? — blifvit uppbyggd, som gjort till sitt föremål att utforska andeverlden och förmenar sig dermed lyckas lika ledigt som en naturforskare undersöker och beskriver ett okänt växtområde. Talaren tvekar icke att i ett enda ord och en gång för alla förklara spiritismen för en dårskap och en synd.

För svenska läsare är det icke nödvändigt att följa författaren i de biografiska detaljerna, eller ens i framställningen af det som utgör hufvudpunkterna i Svedenborgs lära.

Blott en sak vilja vi här framhålla, emedan den kan bidra att förklara det stigande intresse hvarmed Svedenborg omfattas af många bland vår tids menniskor. Det går ett starkt drag af rationalism genom Svedenborgs spekulation: han förkastar kyrkans treenighetlära och vet icke af någon annan gud än den som i menniskan Kristus uppenbarat sig på jorden; han känner ingen personlig åtskilnad, utan namnen Fader, Son och Ande äro endast beteckningar af ett ömsesidigt förhållande, liknande det hvari hos menniskan kropp och själ befinna sig till hvarandra. Guds människoblifvande, ehuru börjadt i Kristus, är icke dermed afslutadt, utan fortsättes oupphörligt hos hvar och en som lyder hans bud, och som derigenom hos sig upptager den mystiska föreningen mellan det gudomliga och det menskliga. Det finnes icke någon arfsynd i kyrkans mening; väl gifves det hos hvarje menniska en benägenhet till det onda, hvilken gör en förlösning eller befrielse från Guds sida nödvändig, men denna kommer icke till stånd genom något försoningsoffer, hvarmed skulden från den brottslige genom en juridisk fiktion öfverflyttas på den som ingen ting förskyllat, hvarföre äfven läran om den tillräknade rättfärdigheten och frälsningen genom tron allena är för Svedenborg en sannfärdig styggelse. Också fann han i andeverlden Luthers belägenhet ingalunda afundsvärd; det är, om vi ej minnas orätt, en kronisk frossa, som icke lindras med påhöljandet af de tjockaste skinnfällar. Den sannfärdiga försoningen består deri att från Kristus utgår en kraft, hvilken sätter menniskan i stånd att bannlysa synden ur sitt hjerta, genom bättring och omvändelse bevisa äktheten af sin tro, samt att i stridens och börens skola låta sin sedliga natur komma till full utveckling. Sålunda förfaller i grundsatzen all skilnad mellan rättfärdiggörelse och helgelse, och det kan icke blifva något tal om ett *meddelande* af nåden, allra minst genom sakramenten, hvilka Svedenborg väl icke vill alldeles afskaffa, men hvilka han uppfattar på ett helt annat sätt än det vanliga. Dopet är för honom endast det medel hvarigenom man upptager någon i Guds församling, medan de äkta Guds barn genom nattvarden förflyttas in i himmelen. Ett sådant himmelskt barn mognar, enligt den svedenborgska katekesen, till man derigenom att det »ser upp till Herren, iakta-

ger sina pligter emot honom och nästan samt lever i enlighet med Tio Guds buds föreskrifter». Förlösningen verkas följaktligen endast så till vida för oss, som den i verkligheten kommer till stånd hos oss, och syndarens bättring föregår, icke efterföljer, syndaförlåtelsen.

Man kan väl förstå, huru denna starka sedlighetsanda kan anslå sinnena i en tid då antinomismen predikas så hänsynslöst som för närvarande. Det var icke längesedan vi i en svensk-luthersk kyrka af en svenska kyrkans prest hörde offentligen förkunna, att »gerningarne» ingen ting annat äro än en motsvarighet till de levitiska offren i Gamla testamentet, att lukten af dessa renlefnadsoffer misshaga den Högste lika mycket som lukten af Gamla testamentets spisoffer, vid hvilka han vämdes, att bemödandet att behaga Gud genom rättskaffenhet, kärlek till medmenniskor och iakttagande af sedelagens föreskrifter är ett svartare brott än de argaste nådingsdåd och de mest upprörande blodsynder. Gud fordrar af oss intet, absolut intet, upprepade med eftertryck den hänförde vältalaren; det kostar honom litet att göra den svartaste skuld lika skinande hvit som det nyfödda barnets obefläckade oskuld, och det låg i predikantens tankegång, om också icke i hans ord — åtminstone låg det nära för åhörarne att så fatta det — liksom en fingervisning att draga fulla vexlar på den gudomliga försoningsnåden. För dem som stå utanför högtrycket af denna svindlande pietism äro konsekvenserna af en sådan sedelära ingen ting mindre än inbjudande; då det är så lätt för den himmelska allmakten att förvandla svart till hvitt, orent till rent, ondt till godt, och då den gudomliga nådekällan är så outtömlig, vore det ju nästan en hädisk otacksamhet å menniskans sida, om hon skulle af sig sjelf försöka att i någon mon bidra till sin helgelse; det vore ju, så att säga, att vilja falla någon högre i handverket och beröfva denne högre ett tillfälle att förrätta underverk. Vi hemställa till alla dem som varit i tillfälle att höra dylika predikanter — och deras kyrkor äro sannerligen till trängsel uppfyllda — huru vida vi i ringaste mon öfverdrifvit.

Svedenborgs sanna storhet ligger i hans erkännande af de sedliga lagarne, och de skriftställare som strängast bedömt hans teologiska system hafva gjort den bästa rättvisan åt högheten af hans moral. Emerson

säger i det utkast han bland sina *Representative Men* egnat åt Svedenborg, *the Mystic*, att grundfelet i Svedenborgs själ var hans hårdnackade teologi, så att det hos honom saknades den universella vishetens frisinthet, och att vi med honom »alltid befinna oss i en kyrka». »Den hebreiska anden,» tillägger han, »som i forntiden lärde människorna att skilja mellan rätt och orätt, hade på honom samma öfvermåttliga inflytande som den hade på folken, och Svedenborgs genius, på tankens område större än alla hans samtida, utnötte sig sjelf i bemödandet att blåsa nytt lif i hvad som redan hunnit sin naturliga gräns, och efter den stora verldshöjningens plan drog sig till baka från sin öfverlägsenhets höjd inför de vesterländska tanke- och uttryckssätten.» Men låtom oss höra hvad samma tänkare yttrar på ett annat blad: »Svedenborgs moraliska djupblick, och det sätt hvarpå han tillrättavisar populära villfarelser och förkunnar sedliga lagar, lyfter honom ut öfver all jemförelse med någon annan modern skriftställare, och berättigar honom till en plats, som under långa tidevarf stått ledig bland människolärolagstiftare. Det långsamma men herskande inflytande hvilket han liksom andra religiösa snillen förvärfvat kunde också icke sakna sitt öfvermått och sitt tidvatten, innan det sjunker ihop i en lugn och varaktig strömfåra. Det är klart att hvad som hos honom är verkligt och allmänt mänskligt icke låter sig inskränkas till den trånga kretsen af hans uteslutande anhängare, utan flödar ut och blandar sig med det för hela mänskligheten gemensamma förrådet af stora och visa tankar. Verlden har en pålitlig kemisk process, hvarigenom den utdrager hvad som är förträffligt hos sina barn samt afsöndrar och låter bortfalla de största andars begränsningar och svagheter.»

Det är en annan sak hvari Svedenborgs lära är väl egnad att behaga vår tids människor. Enligt honom uppstår människoanden i samma form som den materiella kroppen, men människoformen är här bygd af andliga beståndsdelar, lika som den timliga kroppen af jordiska. Det är den verkliga individualiteten hos mannen, qvinnan eller barnet, det i oss som minnes, tänker, resonerar eller älskar. Denna nya kroppsform är begåfvad med alla sinnen, vida skarpare och fullkomligare än de kroppsliga, men den är icke underkastad förgängelse eller död, ty

den kommer sjelf till sin rätta utveckling genom bortkastandet af den materiella kroppen, liksom hveteplantan uppstår till lif sedan hon sprängt kornets hylsa och öfverlemnadt dess innehåll åt jorden. Om den förändring som vi kalla död, men som efter den nya läran endast är ett uppvaknande till den rätta personligheten, har denna lära ett onekligen ganska tilltalande kapitel. Öfvergången är så smärtfri och omärklig som uppvaknandet ur en lätt slummer; människan vet icke att hon är död och erfar det först småningom af de vänliga andar som omgifva henne. Dessa äro inga andra än människoandar, som före henne gått bort från jorden, och emedan hennes rätta individualitet der aldrig fullständigt kom till genombrott, igenkänna gamla bekanta och vänner hvarandra här med den största lätthet. Hvarken himmel eller helvete äro några afskilda platser, utan de äro lifstillstånd, den förra ett tillstånd af kärlek till Gud och det goda, det senare dess motsats. Den passiva, helgdagsklädda saligheten med eviga lofsånger och harpospel men utan handling eller ansvar, är för Svedenborg okänd, och det har blifvit anmärkt såsom en egenhet hos detta vidtomfattande sinne, att det icke hade någon plats för den sköna konsten: hans himmel är stum, der höres aldrig en musikalisk ton. Hans vidunderliga fantasi visar oss de osaligas lif i otaliga skepnader, men egentligen att tala, känner han ingen djefvul, ty liksom englarne äro för honom ingenting annat än goda, afidna människors själar, så äro de orena andarna i sina många klasser, bland hvilka förekomma både »djeflar» och »sataner», ingen ting annat än onda och lastbara människor, hvilka efter den lekamliga döden fortsätta sitt föregående lif, yrken och sysselsättningar, med föga eller ingen förändring. För dem som hört sig mätta på beskrifningar om brinnande svafvelsjöar, dit en viss klass af folk på sistone nedstörtas emot sin vilja, liksom fredsstörande människor i denna verlden skickas i fängelse och efter undergången dom till straffanstalterna, är det en lättnad att tänka sig den osaliga evigheten såsom ett, lif hvilket enhvar fritt väljer och genom vana så befäster att man icke vill komma ut ur desamma. Den tanke som ligger till grund för Heibergs *En Sjel efter Döden* är väsentligen Svedenborgs: hjelten, en man som på jorden sölat sig i laster och egennytt, befinner sig i det andra lifvet till en början

försatt bland varelser som på det närmaste likna hans jordiska umgängeskrets. De mottaga honom fryntligt, och han trifs så väl ibland dem att han gerna ville stanna för alltid, men han bär sin dom inom sig, han vet att han är dömd till helvetet och vägar icke längre andrandra sig sin bestämelse. Han nödgas således bryta den trefliga kretsen och frågar vid afskedet sina nya vänner efter vägen till helvetet. Det är här, svara de honom: du har gått alldeles rätt och befinner dig utan att veta det på destinationsorten. Så är det ock med Svedenborgs helvete. Det är ett lågt, förvändt och ordningslöst tillstånd, hvaruti den högre delen af vår natur öfvervåldigas af den lägre, alldeles såsom här på jorden — *tout comme chez nous* — men för ingen del ett tillstånd af oförmildradt elände, ty det är just ett sådant hvari man bäst trivas.

Då på detta sätt hvarje människa bestämmer sitt öde efter sitt inre tillstånd, och människan själf skapar sin eviga salighet eller ofärd, så finnes i Svedenborgs system intet rum för predestinationen, en lära som han själf innerligt afskydde, såsom man kan se af hans skildring af några puritanska fäder, med hvilka han i andeverlden sammantråffade och hade en formlig teologisk disputationsakt. Han tror på en evig fördömelse, men icke såsom följd af något evigt rådslut, utan såsom den naturliga konsekvensen af människans frihet, hvilken han ifrigare förfäktar än någon annan känd tänkare. De gröfsta brottslingar kunna blifva salige, om de blott vilja mottaga den undervisning som i andeverlden erbjudes dem; endast den som är, och af eget val förblifver, oförbätterlig sjunker djupare och djupare i det onda, och Svedenborg säger sig hafva träffat sådana hvilka, sedan de hört sanningens röst, hårdnackadt vägrat att emottaga henne och frivilligt återvändt till det plågorum hvarifrån de utgått. Om beskaffenheten af dessa lidanden är han som vanligt tröttsamt vidlyftig, och vi skola icke upprepa några af hans besynnerliga fantasier. Motsvarighetslära eller öfverensstämmelse mellan det jordiska och det öfverjordiska är äfven på detta område själfva grundstenen hvarpå hans system hvilat; lifvet i andeverlden är så minutiöst likt det vi föra här på jorden, att man der finner, ehuru skönare, samma slags landskap, utsigter, berg, floder, parker och åkrar, betesmarker och boskap, ja äfven kyrkor och slott, ståtliga våningar,

vagnar, toiletter och kunglig lyx, allt i förhållande till den olika graden af englarnes andliga utveckling. Det är ingen brist på bostäder, ty rummet är elastiskt, och det är ingen fara att en ökning uti inflyttningarna uppdriver hyrorna.

Personligheter och nationalitet utveckla sig oupphörligt i den en gång gifna riktningen, så att t. ex. holländarne i det andra lifvet icke upphöra att intressera sig för handel och köpenskap, ehuru af en förädlad beskaffenhet. Här af kommer att det öfver hans himmel hvilat i tung och, för att säga det rent ut, dödande enformighet, som dock genomskjutes af några sköna tankar. Englarnes lif är ett oafåtligt sträfvande till godhet, sanning och skönhet, men skönheten är evig ungdom, till hvilken barnet hastigt mognar men åldringen i mon af sin andliga pånyttfödelse ständigt vänder till baka. Ingen mystiker kan vara mindre demokratisk än Svedenborg; i hans himmel finnes ingen jemlikhet, men en massa af ordningar och rangklasser, för att hålla reda på hvilka det fordras en duglig ceremonimästare. Den menskliga gestalten är själfva schemat för det stora hela, hela himlen är en enda stor människas, i hvars särskilda kroppsdelar hvimla myriader enskilda andar, och man kan göra sig ett begrepp om dimensionerna af denna andliga universal-människa, när man får höra att under hälen på dess högra fot rymmas till sammans alla de andar från vår jord som genom utsväfningar beredt och oupphörligt bereda sig afgrundens qual.

Den läsvärdaste delen af dr Oosterzee's afhandling är hans kritik öfver Svedenborgs personlighet. Han afvisar till en början all tanke på ett medvetet bedrägeri, något för hvilket Svedenborg, så vidt vi veta, också aldrig blifvit misstänkt. Var han en svärmarer? Men det fins icke ett tecken till entusiasm hos denna lärda, lugna och något pedantiska personlighet. Var det en sjukdom, en afart af tidens stora vidskeplighetssmitta? Men då kommer den frågan, huru många årtiondens vanvett rörande en enstaka punkt kunde vara förenad med så mycken lidelsefrihet, godt praktiskt omdöme och anmärkningsvärd andlig helse i alla möjliga öfriga afseenden. Den teologiska författaren frågar sig då, om han bör hålla Svedenborg för ett sannskyldigt Guds sändebud, och kommer naturligtvis, utan att såsom en orimlighet förkasta all uppenbarelsetro, till ett nekaude

svar på frågan — Svedenborg har ju såsom stöd för sin trovärdighet ingen ting annat att åberopa än sina egna upprepade utsagor. Den enda förklaringen som återstår är alltså den psykologiska; Herder kallade Svedenborgs framställning af himmel och helvete för en *laterna magica*, som endast återgaf hans egna tankar; alla de varelser med hvilka han i andeverlden kom i beröring tala hans eget språk — de »svedenborgisera», för att begagna Emerson's qvicka uttryck. Han hade genom vanan att starkt sammanhålla sina tankar på en enda punkt smånigom kommit derhån att i sin fantasi omgifva sig med idel andar, en tankelek, hvilken, såsom Herder anmärker, måste för honom hafva varit ganska angenäm». Så snart han drog sig till baka uti ensamhet, befann han sig genast uti sin himmel och blef ett organ eller språkrör för englar och andar, som talade i och utur honom, deras broder i ordets ideella betydelse. Hvad Socrates, Cicero och Luther hafva sagt till Svedenborg är intet annat än hvad han på fullkomligt god tro lät dem säga utur sitt eget medvetande, och detta är skälet hvarför han låter oss höra så föga nytt. Ur den drömmande själf måste drömmarne erhålla sin förklaring; de böra tillskrifvas en missbrukad inbillningskraft, som stundom kan enervera och förlora sig, icke blott i poetiska utan och i vetenskapliga drömmar. Dr Oosterzee fullföljer detta resonemang; han påminner att Svedenborgs, Rousseau's och Voltaire's tidehvarf är Cagliostro's och mesmerismens, och det är, säger han, svårligen tänkbart att Svedenborg, utan att hafva gjort andra teosofers skrifter till sitt hufvudstudium, skulle hafva kunnat helt och hållet undandraga sig tidehvarfvets intellektuella strömning. Öfverensstämmelsen mellan vissa af hans hufvudidéer och det judiska Kabbala är allt för i ögon fallande för att kunna härledas af någon blott tillfällighet. Den holländska författaren öfvergår derefter till en pröfnig af hans profetiska föråftra, och anför såsom stöd för en verklig *clairvoyance* eller inre syn de bekanta omständigheterna med eldsvådan i Göteborg, den qvitterade räkningen, hvilken han genom sina besök i andeverlden återskaffade åt holländska ministerns enka, och uppenbarelsen till Lovisa Ulrika af en hemlighet som ingen kunde hafva röjt utom hennes aflidne broder. Vi skola ej inlåta oss på detta vanskliga kapitel, hvilket i jemförelse med det öfriga endast har ett underordnad intresse.

Menskligheten blir hvarken sämre eller bättre, antingen Svedenborg i andeverlden uppsökt mr de Marteville eller icke, för att befria hans efterlemnade hustru från ett otillbörligt kraf; men säkert förefaller det oss, att andeverlden icke vinner i höghet, om vi som lefva här nere skola begagna andarnes meddelsamhet såsom hjälpreda i våra ekonomiska transaktioner.

Har Svedenborgs lära en framtid? Att dömma efter de statistiska uppgifter vi funnit, så väl hos Oosterzee som annorstädes, synes den läran redan hafva vunnit en ganska stor utbredning. Svedenborgska tendenser göra sig gällande inom många af de bestående kyrkosamfundet, och särskildt inom den anglikanska läran det finnas rätt många prester som i allmänhet hylla dess grundsatsor. Af särskilda svedenborgska församlingar skall det för närvarande finnas i England omkring 50 större och mindre, samt i Skotland ungefär lika många; i Amerika lär antalet medlemmar af det Nya Jerusalems kyrka vara ungefärligen det samma som i Storbritannien, och hon säges der rekrutera sig hufvudsakligen bland de förmögnare och mera bildade samhällsklasserna. Till och med i andra världsdelar, såsom Ostindien och södra Afrika, har hon bekännare, och i synnerhet hafva många af dem fäst sin uppmärksamhet vid det mellersta Afrika, der de hysa hopp att en gång se det Nya Jerusalems kyrka fullständigt organiserad; de bemöda sig allvarligt att kolonisera detta land, och det behöfver knappast sägas att lärans anhängare ifrigt vinnlägga sig om att utrota slafhandeln. Enligt uppgifter, hvilka det dock är alldeles omöjligt att kontrollera, skall det samfälda antalet af den nya kyrkans medlemmar uppgå till omkring 400,000 menniskor, hvarvid likväl bör anmärkas, att bland dem tvifvels utan upptagas många som i det hela dela Svedenborgs åsikter, utan att derföre utbryta sig ur sina egna kyrkosamfund. På Sverige skola komma omkring 2,000, men hvilken tillförlitlighet denna siffra eger är oss omöjligt att afgöra. Dr Oosterzee säger att han vid ett besök i Sverige 1868 »sjelf hade tillfälle att iakttaga, huru djupa fotspår denne gåtfulle man hade lemnat efter sig inom den hofverld som under en längre följd af år såg honom lefva och verka». Vi känna naturligtvis icke hvilka sympatier svedenborgianismen har inom samhällets högre kretsar; så mycket veta vi likväl, att när främlingar komma hit för att uppsöka trosförvandter, är det vanligen icke för-

näma och lysande namn som stå på deras listor. Men härmed må nu vara huru som helst; den ofantliga spridningen af svedenborgska skrifter är emellertid ett faktum som icke låter förneka sig. Utom de ständigt nya upplagorna af mästartens egna digra arbeten, till sammans icke mindre än 40 dryga quartvolumer, har svedenborgianismen för närvarande till sitt förfogande icke mindre än 13 tidsskrifter, 7 ensamt i Amerika, hvaraf fem på engelska och två på tyska, tre i England, uti Italien och Tyskland en i hvardera landet, och en i Sverige, nemligen den hvars titel blifvit angifven ofvanför vår uppsats.

Den svedenborgska församlingen skiljer sig i två bestämda grupper, nemligen spiritisternas, hvilka vi här lemna helt och hållet ur räkningen, och deras som hafva en mera idéel och andlig uppfattning af mästartens läror. Om den nya kyrkan verkligen har en lifskraft, hvilket vi icke vilja bestrida, så måste det vara den del deraf som representerar den senare riktningen. De som räkna sig dit vilja icke anse sig såsom någon sekt, utan mena att de hafva den rätta uppfattningen af kristendomen i dess renhet och sanning. De hafva i allmänhet ett godt rykte; de äro inga fantastiker och ifrare utan saktmodiga, arbetsamma och välgörande människor, icke sällan framstående filantroper, hvilkas missionsverksamhet och skolväsende vunnit ett ganska stort anseende. Men om de nya lärorna i sin helhet äro egnade att tillfredsställa framtidens religiösa behof, är en fråga som, ehuru tilldragande, icke låter sig så lätt besvaras. Till förmon för systemet talar dess sedliga höghet, och det allvar hvarmed deras anhängare inskräpa behofvet af dygd och renlefnad. Men å andra sidan står den stela och förbenade inspirationsläran såsom ett hinder, i en tid hvars framskridna historiska och filosofiska forskning gifvit dödsstöten åt de gamla teologiska begreppen om biblisk ingifvelse. Det är sant att Svedenborg förkastade en stor del af de bibliska skrifterna, såsom icke innehållande rena Guds ord; af Gamla testamentet godkände han endast Moseböckerna och de historiska skrifterna, jemte psalmerna, klagovisorna och profeterna, af Nya testamentet endast de fyra evangelierna och Uppenbarelseboken. Men hvad som efter denna stränga gallring fick stå kvar hade för honom också en så mycket strängare bindande auktoritet, ty det fans deri intet ord eller bokstaf som icke hade sin speciella gudomliga

betydelse, hvilken måste genom särskild uppenbarelse bringas i dagen. Svedenborg var till sitt väsende naturforskare; om språkvetenskapens och historiens nödvändighet såsom hjälpmedel för tolkningen af urkunder hade han intet begrepp, och det är betecknande för hans teologiska system, att den enda person med hvilken han i andeverlden råkade i ett riktigt gräl, som slutade med öppet slagsmål, var den store och för sin tid särdeles frisinade filologen Erasmus. Huru skall han väl då slå sig ut med männen af vår tids kritiska bibelskola, med tolkare sådana som Baur och tübingarne, Bunsen, Tischendorf och ledamöterna af den svenska bibelkommissionen? Han kan icke släppa ett jota af sin egen tids inskränkta bibeltolkning, ty dermed står eller faller hela hans korrespondenslära. Om det godtyckliga och äfventyrliga i dessa motsvarigheter hafva vi redan i en föregående årgång haft tillfälle att yttra oss (1871, sid. 699). Såsom exempel derpå skola vi nu endast anförä några få prof. Adam är en allegorisk beteckning af människosläktet; Abraham betyder Kristus, Sara hans hustru den andliga sanningen, hvilken är med honom på det närmaste förenad, den i Genesis omtalade hungersnöden vill säga brist på kunskap, Egyptens land är den högre vetenskapen, krubban i det Nya testamentet betecknar undervisning i ordet, och uttrycket att det var ingen plats i herberget skall uttydas så, att det i Jerusalem icke fans någon rätt undervisning i sanningen, hvarföre herdarne, som representera den nya kyrkan, hänvistes till krubban att söka sin andliga föda, liksom åsnan sin lekamliga. Vanskeligast af allt är hans tolkning af Uppenbarelseboken, med de utsväfvande fantasierna om förmenta häntyndningar på reformationstidharvarfvets händelser, sedan den moderna kritiken så otvetydigt visat hvad det var fråga om, äfven om icke sjelfva ordet Apocalypsis betecknade en uppenbarelse om händelser som snart eller omedelbart skulle inträffa.

Det är en annan sak i Svedenborgs system som står i lika liflig strid mot vår tids bildande medvetande, nemligen personlighetens fortlevande efter döden. Sedan den moderna fysiologien visat, i hvilket nära beroende de andliga företeelserna, förnimmelse, föreställning, tanke och vilja, stå af de kroppsliga organen, är det knappast möjligt, äfven för den fastaste tro på människosjälens odödlighet, att tänka sig en fortsättning af den

menskliga individualiteten på samma sätt som Svedenborg gjorde, och som hans anhängare göra ännu i dag. Det är något oändligt rörande och tröstande i deras föreställningar om döden, och i den vänliga omvårdnad som de förutgångne egna åt nykomlingarne i andens rike, men är det nödvändigt eller ens rimligt att tänka sig odödligheten på det sättet, att människan skall i det nya lifvet släpa med sig alla dessa inskränknin- gar, ofullkomligheter och lappri, som, strängt taget, utgöra hennes individualitet här på jorden? Dertill kommer det svåra kapitlet om viljans frihet, som ännu allt jemt står på den filosofiska diskussionens dagordning. Af alla dessa skäl förekommer det oss mindre troligt att svedenborgianismen, såsom en sluten teologisk lärobyggnad, har några rätt stora utsigter för framtiden.

Något helt annat är dess inflytande på lifvet, och om vi icke allt för mycket misstaga oss, är det äfven från denna sida som dess mest upplysta anhängare taga saken. För dem synes mästarens andeskädning icke vara hufvudsaken, de afsäga sig med eftertryck allt anspråk på det öfvernaturliga umgänget med andar, och de visa ifrån sig, såsom en förmätnhet, hvarje försök att själf- rådigt lyfta den förlåt hvarmed den gudom-

liga visheten för oss höljer det som är på andra sidan om grafven. Det är till och med tvifvelaktigt, huru vida de lägga någon särdeles vikt på ett strängt fasthållande vid alla de småaktiga detaljerna i motsvarighets- läran; vi skulle knappast tro det. Det före- kommer oss att de framför allt söka efter upp- byggelse och en helgad vilja. Vi träffa i de fyra nu föreliggande årgångarne af Ett krist- ligt Sändebud några verkliga mästerstycken af kristlig vältalighet, predikningar af Tafel, Barrett och Chauncey Giles, hvilka skulle göra heder åt hvilken protestantisk predikstol som helst: vi kunna exempelvis nämna sådana stycken som »Kroppens död, ett framsteg i människans lif», af den sistnämde, Tafels julpredikan, Barrett's afhandling om helvetet och några flere. Vi böra icke heller med tystnad förbigå den vackra och värdiga lef- nadsteckningen som i slutet af sista häftet blifvit af en vänlig hand egnad åt Fredrika Ehrenborg, hvilken under sina sista år hade en dragning åt de svedenborgska lärorna och någon tid var utgifvarinna af Ett kristligt Sändebud. Den lilla biografien öfver en som så ärligt sträfvade efter det goda och sökte sanningen är icke det minst värdefulla bi- draget till den tidskrift i hvilken hon en tid var själen.

Blick på pressen.

Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning innehåller med anledning af den från Skåne utgångna inbjudningen att teckna bidrag till en ryttarestaty öfver Carl X Gnstaf, som skall uppresas i Malmö, en längre uppsats, hvari redaktionen i allmänhet förklarar sig mot bruket att genom offentlig subskription insamla penningar för att uppföra gravvårdar åt enskilda personer, men finner riktigt att åt verkliga förtjenta personer uppressa nationala ärestoder. »Till denna kategori hör ock den minnesstod som man vill uppressa åt Carl X Gustaf i Malmö.» Det heter vi- dare:

»Det är ett märkligt tidens tecken, att denna inbjudning utgått från Skåne och der blifvit omfattad med stort och frikostigt del- tagande. Och de talrika inbjudarne, land- skapets mest framstående män, dölja icke heller den politiska tanken i företaget. Sven- ska folkets pligt mot Carl X Gustaf torde

närmast — heter det — hvila å de provin- ser hvilka, länge ett tvistefrö mellan de nor- diska rikena, af honom för beständigt fästes vid det land hvilket det naturliga läget an- visat dem som moderland, och hvilka dermed vunno lugn och borgen för en fortgående lyckosam utveckling.

»Utan tvifvel skall denna yttring af dessa provinsers svenskhet och svenskkänsla, hvil- ken i öfrigt icke varit betviflad sedan långa tider till baka, vara för det öfriga moder- landet hugnesam, och deri ligger äfven en kraftig maning att egna saken ett allmänt understöd. Utan tvifvel är också den ära hvarmed Carl X Gustaf förde Sveriges vapen i närmare och fjernare land värd sitt pris. Och ändock är det icke utan tvekan vi ef- tersinna, om det nu är rätta stunden att resa hans ryttarestod vid Sundets väg, likasom vi ej hörde till dem som med förtjusning förör- dade uppresandet af Carl XII:s bildstod i

hufvudstaden, såsom svar på firandet af Pul-tavafesten i Ryssland.

»För den senare talar dock hans storhet i olyckan; men i Carl X Gustafs handlingssätt mot Danmark var skölden ej fri från fläckar. Ändamålet helgar dock ej de dälige medlen, allra minst när de kunnat vinnas lika väl med goda. Vi böra ej heller dölja, att de fredliga idrotternas män synas oss böra i denna tid mer än någonsin äras framför det vilda och blodiga krigets män. Och framför Carl X Gustaf kunde man väl i alla fall med fog sätta hans snillrike vapenbroder Erik Dahlberg.

»Emellertid är det ärestoden åt Carl X Gustaf, som nu föreligger, och åt hvilken svenske män ej böra underlåta att teckna bidrag för hjeltekonungens egen skull och för Skånes skull, då denna derifrån utgångna meningsyttring ej bör sakna gensvar i det öfriga landet.»

Detta sista är också vår tanke; här är icke fråga om en opinionsyttring öfver Carl X:s moral, utan om ett uttryck af svenska folkets glädje och tacksamhet öfver den historiska händelse som åt vårt fädernesland gifvit dess rätta och naturliga gränser. Vi befara ej heller att det patriotiska uppropet icke skall öfver hela landet finna den genklang hvartill det är så väl berättigadt.

I *Stockholms Dagblad* förekommer följande uppsats om nybyggesväsendet i Norrland.

»Det torde vara temligen allmänt bekant, att gällande föreskrifter angående nybyggens anläggande i de norra länen ej sällan missbrukats, i det att mängden på grund af sådana föreskrifter fått tillägna sig ganska betydliga områden af skogbärande kronomarker, men sedermera inskränkt odlingen till det minsta möjliga och riktat sitt sträfvande hufvudsakligen på skogshygge, beräknadt för största möjliga vinst under de närmaste åren, men utan omtanke för skogens framtida bestånd, än mindre för landets varaktiga uppodling.

Utan tvifvel är det af synnerlig vikt för det allmänna, att nybyggesväsendet så ordnas, att å ena sidan skogens bestånd ej äfventyras, och å andra sidan landets uppodling befördras.

Redan år 1863 erhöi kammarkollegium k. m:ts uppdrag att utarbete förslag till en

fullständig författning angående anläggning och skattläggning af nybyggen, nybyggares rättigheter samt kontroller till betryggande af författningens efterlefnad.

År 1865 inkom till finansdepartementet kammarkollegii utlåtande i ämnet, innefattande dels en fullständig redogörelse för de i flere spridda författningar förekommande stadganden angående nybyggen, och dels ett motiveradt förslag till grunder för en blifvande nybyggesstadga. Detta vidlyftiga utlåtande blef år 1869 öfverlemnadt till den norrländska skogskomitén med uppdrag att deröfver yttra sig. Komiténs utlåtande, som afgafs den 21 December 1870, åtföljdes af förslag till förordning om nybyggesväsendet. Detta förslag, uppställt i 91 paragrafer, skiljer sig i flere afseenden från hvad kammarkollegium föreslagit. Också har kammarkollegium fått i anledning häraf afgifva ytterligare utlåtande i ämnet.

Vidare har revisionssekreteraren *E. Poignant*, som fått i uppdrag att inom finansdepartementet biträda med ärendets beredande till föredragning, afgifvit särskilda förslag dels till nybyggestadga, dels ock i sammanhang dermed till förordning om åboombyten å kronohemman och andra lägenheter.

Det kan ej komma i fråga att här ingå i närmare granskning af de framställda förslagen. Vi kunna dock ej undgå att bemärka, huru som saken synes hafva vunnit icke så litet genom att under en längre tid hafva varit föremål för behandling från skilda håll och ur mer eller mindre olika synpunkter. Det senaste förslaget har åtminstone företrädet af större enkelhet och korthet framför sina föregångare, hvilket synes vara en följd i synnerhet af borttagandet af sådana föräldrade stadganden som de hvilka ännu gälla angående börsrätt vid öfverlåtelse af åborätt och om en på förstfödslorätt grundad arfsordning m. m., stadganden, hvilkas borttagande hvarken kammarkollegium eller skogskomitén ansett sig kunna föreslå.

För den som önskar bilda sig ett eget omdöme i saken är tillfälle dertill beredt genom samtliga förslagens utlemnande i bokhandeln. För egen del inskränka vi oss till uttalande af den förhoppning, att den för skogsvården så viktiga frågan om ordnande af nybyggesväsendet måtte snart blifva bragt till en lycklig lösning.»

Strödda underrättelser.

Portugisernas upptäcksresor i Ostindien. I en holländsk tidskrift har en lärd författare, hr P. A. Tiele, egnat en vacker och intressant undersökning åt denna del af kulturhistorien. Han visar oss huru infanten Henrik, Johan I:s yngste son, var med lif och själ sjöman och saknade allt sinne för folkets fredliga behof. Hufvuddraget i hans karakter var ett brinnande begär efter upptäckter, som af inga hinder eller motgångar lät sig hämmas; dermed förband sig på en gång en stor äregirighet och en stor fromhet; det kan vara oss likgiltigt hvilkendera som var starkast. I alla händelser står Henrik »Sjöfararen» främst af alla den nyare tidens upptäcksresande.

Ända dittills var Cap Bojador på Afrikas vestra kust den yttersta punkt som blifvit uppnådd, och till och med de af Henrik Sjöfararen utrustade expeditionerna kommo icke längre. Först 1434 lyckades det Gil Eannes att omsegla denna udde och från det bortom den samma belägna landet hemföra några växter, hvaraf visade sig att denna sträcka icke var en sådan ödemark som man hade föreställt sig. Härpå utsände Henrik å nyo några skepp, och man kom denna gång i beröring med en stam af infödde, Azoneques eller Senhadja, ett berberfolk som talade ett annat språk än det arabiska.

Vid detta sammanträffande knyta sig äfven handels intressen, och tio år senare utlopp från Lagos den första lilla handelsflottan, bestående af sex fartyg, hvilken efter en tid återvände med en ganska dyrbar last — af menniskor. De första negerslafvarne fördes året derefter till Portugal af den äfventyrlustige ädlingen Dinez Dias. Denne förbiseglade nemligen floden Senegal, som skiljer negrernas område från berberlandet, till dess han kom till en hög udde, hvilken han för dess yppiga växtlighets skull kallade *Cabo Verde*. Under tiden hade en annan handelsflotta utlopp från Lagos, som undersökte floden Senegal, hvilken Dias lemnat utan uppmärksamhet.

År 1448 inträdde i portugisernas upptäcksresor ett stillestånd, hvilket hufvudsakligen härrörde af inre politiska orsaker, ty både Pedro, Henriks broder, och konung Alfonso V hade sinne för detta slags företag, men oenigheter hindrade dem att företaga några sjöfarter, och efter Pedros död var konungens

hela själ upptagen af en enda tanke, nemligen ett korståg mot de otrogne. År 1460 dog ändtligen Henrik sjelf, sedan Azorerne blifvit å nyo undersökta och befolkade, samt de resor verkställda om hvilka den venetianska köpmannen Aroise da Ca da Mosto och portugisen Diego Gomez efterlemnade beskrifningar. De följande båda åren utsträcktes bekantskapen med vestafrikanska kusten ända till Cap Sierra Leone genom Petro de Sintra, men öfver de följande resorna ända till 1480-talet fattas oss deremot alla underrättelser; endast genom yngre portugisiska författare erfar man att Soiero da Costa seglade förbi Cap Palmas ut efter kusten ända till Cabo de tres Puntas vid Axim, hvarest senare anlades ett faktori för guldhandeln. Det tycks således såsom om denna upptäcksresande var den förste som uppnådde Guinea-kusten.

Ett mera glänsande tidsskifte gick den portugisiska sjöfarten till mötes, då Johan II 1481 efterträdde sin fader på Portugals tron. Denne trädde helt och hållet i infanten Henriks fotspår, och om han icke fick kröna sina bemödanden med upptäckten af sjövägen till Ostindien, så var orsaken dertill endast att söka i hans tidigt inträffade död.

För den portugisiska handeln voro i synnerhet de företag af betydelse hvilka gingo ut på en lifligare förbindelse med det inre af den afrikanska kontinenten. Negrerna visade sig böjde att mot europeiska handelsvaror utbyta sin guldsand, sitt elffenben och sina slafvar, så att Johan II fann anledning att anlägga ett nybygge, hvarmed Diego d'Azambuja 1482 tog befattning. På detta sätt uppstod den befästa platsen St. George d'Elmina, som senare afträddes till holländarne och af dem på sista tiden öfverlemnades till engelsmännen, i hvilkas händer den fått en viss namnkunnighet genom det ännu pågående Ashantee-kriget.

Knapt hade man vunnit denna hvilopunkt för vidare undersökningar, förr än Diego Cão fortsatte undersökningen af kusten ända till mynningen af en stor flod, som de infödde kallade Zaïra, men åt hvilken portugiserne oriktigt gäfvö landets namn Congo. Invärnarna mottogo portugiserna utomordentligt vänligt, och konungen i Congo lät till och med beqväma sig att antaga kristendomen, hvilken religion emellertid på den egentliga

negerkusten aldrig vann någon framgång. Alfonso d'Areiro företog 1485 ett omvändelse-tåg till Benin, men förgäfvades. Hos den vetgirige konung Johan väcktes emellertid ett lifligt intresse af de berättelser han hörde om en mäktig konung i det inre af landet, hvilken negrerna på kusten kallade Ogané, och som hos dem innehade en ställning liknande påfvens hos de katolska folken. Ovilkorligen tänkte den portugisiska konungen dervid på den sagolika »presten Johannes», hvars herradöme af traditionen blifvit förlagdt till Indien. Mer och mer samlade sig nemligen, likasom i en brännpunkt, alla tankar på Indien. Ju närmare man kom Afrikas södra spets, dess mer började man att tvifla på riktigheten af den gamla föreställningen om denna verldsdelns läge. Ännu var den gamla ptolemeiska, genom araberna fortplantade föreställningen den vanliga, enligt hvilken Afrika från Sofala icke sträckte sig längre i söder utan böjde sig mot öster, så att det indiska hafvet endast skulle hafva varit en vik mellan Asien och Afrika. På medeltidens kartor afvek man emellertid ganska ofta från detta ursprungliga föreställningssätt.

Hvad som det oaktadt mest drog vesterländigarnes sinne till Indien var dessa då ännu föga bekanta traktens traditionella rike-dom. För att klarare begripa huru den tiden allt syftade på upptäckten af en sjöväg till Ostindien, måste man göra sig någon reda för tillståndet af den europeiska handeln med orienten vid slutet af det femtonde århundradet. Man finner då att denna hufvudsakligen gälde dyrbarheter, hvilka måste gå genom många händer och voro underkastade många tullar, innan de uppnådde sin bestämelseort; turkarne hade redan till en stor del förstört de gamla handelsvägarne och hotade vestern med fullkomlig afstängning. Det hade hit till dags varit de italienska republikernas sak att förse Europa med österns skatter; åtskilliga omständigheter sammanverkade vid denna tid till att öfverflytta denna förrättning på de sjöfarande portugiserna.

Med detta mål för ögonen sträfvade portugiserna på olika sätt att erhålla upplysningar om den väg de hade att följa, men alla forskningar i det inre af vestra Afrika blefvo naturligtvis fruktlösa. Ändtligen utrustade konung Johan II 1486 två skepp jemte ett proviantfartyg, under befäl

af Bartolomeo Diaz och infanten João för att söka en genomfart till det indiska hafvet, hvarvid man i hemlighet hade för ögonen presten Johannes' fabelaktiga rike, i hvilken man hoppades en kristlig bundsförvandt mot mohammedanerne.

Sedan Diaz seglat 120 mil längre i söder än Diego Cáo, landade han först vid 24 gr. s. br. i närheten af den nu varande Wallfish Bay; derpå seglade han vidare mot söder, och då en häftig storm någon tid drifvit honom vidare i denna riktning, försökte han åter sätta kurs mot öster. Man hade emellertid förlorat kusten ur sigte, och det gick om flere dagar innan man åter fick syn derpå; utan att ana det hade de resande omseglat södra spetsen af Afrika.

Ändtligen hade de åter satt kurs mot norr och kommo till en vik, vid hvilken stora hjordar af hornboskap betade, den nu varande Vleeseh Bai, vid utloppet af floden Gauritz. Det var icke Diaz förunnadt att längre fortsätta sin framgångsrika upptäcktsresa; han kom icke längre än till mynningen af en flod, hvilken man efter befälhafvaren kallade Infante, och som nu är känd under namn af Stora fiskfloden, icke långt ifrån Port Natal. Här tvangs han af besättningarnas myteri att vända om och antråda återfärden till hemlandet.

(Slut. e. a. g.)

Sabbatshelgd i Amerika. Från Centralia i Kansas skrives, att en farmer, mr Clippinger, blifvit häktad derföre att han tillåtit sig mjölka sin ko på söndagen och skicka mjölken till ett mejeri. Fredsdomaren Histed frikände honom emellertid med följande utslag: »All den stund Gud icke skapat kon för att gifva mjölk endast de sex veckodagarne, utan hennes jufver fylles lika väl om sabbaten, var Peter Clippinger i sin goda rätt att mjölka sin ko på söndagen, och ingen må hädanefter derifrån förhindra honom.»

Innehåll:

	Sid.
Sparbankerna i riket	17.
Litteratur:	
Emanuel Svedenborg, af I. I. van Oosterzee, m. m.	23.
Blick på pressen	29.
Strödda underrättelser:	
Portugisernas upptäcktsresor i Ostindien, m. m.	31.